

Schriftelijke inbreng van Bionext voor het rondetafelgesprek Plantgezondheid 16 april 2019

Inleiding

Bionext is de ketenorganisatie voor biologische landbouw en voeding. Onze missie is om de kracht van de keten maximaal tot zijn recht te laten komen. Daartoe verbindt Bionext de Nederlandse biologische ketens van boer tot consument.

Het Nederlandse landbouwsysteem is jarenlang gericht geweest op opbrengstmaximalisatie en daarmee een grootschalige monocultuur geworden. Bedrijven produceren voor de mondiale markt, waarbij prijs het grootste onderscheid is. Biologische landbouw heeft zich vanaf de start geoptimaliseerd op een robuust en divers landbouwproductiesysteem, zowel binnen dierlijk als plantaardig, waarbij niet opbrengstmaximalisatie maar een houdbaar systeem uitgangspunt is.

De biologische landbouw gaat daarbij uit van een systeembenadering. Dit houdt in dat biologische boeren en tuinders streven naar een zo robuust mogelijk landbouwsysteem. Sterke rassen en een gezonde en weerbare bodem zijn de basis van een succesvolle teelt. Door het toepassen van een ruime vruchtwisseling, waarbij maar eens in de zes à zeven jaar hetzelfde gewas op hetzelfde stuk grond geteeld wordt, met natuurlijke bemesting, worden bodemprocessen gestimuleerd en bodemziekten voorkomen. Daarnaast wordt de aanwezigheid van nuttige natuurlijke vijanden zoveel mogelijk bevorderd, door de aanleg van bloemstroken of houtsingels. Als deze preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben kunnen concurrerende micro-organismen, verwarringstechnieken, vangtechnieken en gewasbeschermingsmiddelen van natuurlijke oorsprong worden ingezet. De biologische productiewijze is gedetailleerd vastgelegd in Europese regelgeving en wordt streng gecontroleerd

De biologische keten zit vol sterke en ervaren pioniers op het gebied van kringlooplandbouw. Zij werken met gesloten kringlopen, minimale inputs en werken samen met de natuur. Dit geeft een grote biodiversiteit, een grote bodemvruchtbaarheid en schoon water. De kracht van de biologische sector is haar ketengerichte benadering, waarbij het Europees biologisch keurmerk aan de consument laat zien welke meerwaarde gerealiseerd wordt.

Wat is er nodig voor innovatie met weerbare teeltsystemen in het kader van kringlooplandbouw?

De biologische landbouw is één van de voorbeelden waarop kringlooplandbouw uitgewerkt kan worden. Deze vorm van kringlooplandbouw heeft als basisidee een grondgebonden landbouw waarbij de dierlijke en plantaardige ketens zich in samenhang ontwikkelen, met zo weinig mogelijk inzet van middelen van buiten het systeem en waarbij producten zo dichtbij als mogelijk, in korte ketens worden afgezet.

Voor het realiseren van de nieuwe landbouwvisie is een ketengerichte benadering essentieel; de beste garantie voor transitie naar kringlooplandbouw is vraag vanuit de keten waardoor de teler produceert wat de markt vraagt en de markt de eventuele meerkosten betaalt. Produceert de teler op verzoek maatschappelijke meerwaarde waar de markt niet voor betaalt, dan is een maatschappelijke beloning logisch, bijvoorbeeld vanuit het GLB.

De biologische plantaardige sector werkt aan verdere weerbaarheid door het vergroten van de (agro)biodiversiteit in de teelt. Strokenteelt, mengteelten, instandhouden diversiteit in groenteteelt: biologisch streeft naar integrale biodiversiteit waarbij de diversiteit zich niet beperkt tot de akkerranden, maar integraal onderdeel vormt van de bedrijfsvoering. Ook wordt er gewerkt aan de inzet van robuuste rassen, rassen die vaak minder bekend zijn bij de consument, maar beter presteren onder de Nederlandse biologische omstandigheden.

De uitdagingen die de telers hierbij tegenkomen, kunnen weggenomen worden door middel van praktijkonderzoek waar robuuste rassen getest worden, management van diversiteit in de teelten onderzocht wordt en uitdagingen met betrekking tot kleinschalige mechanisatie opgepakt worden. Belangrijk is dat ook de rest van de keten een rol speelt. Dat betekent dat de markt meegenomen moet worden: zij moeten de producten uiteindelijk afnemen en weten waarom nieuwe rassen beter zijn. Bionext heeft dit laten zien met het aardappelconvenant. Iets vergelijkbaars speelt in de biologische fruitteelt: de bekende fruitrassen zijn minder geschikt voor de biologische productie in het Nederlandse klimaat. Er zijn andere, beter geschikte rassen beschikbaar, maar de supermarkten kopen nog te weinig andere rassen in. Omdat een boom 15 jaar meegaat is overstappen op een nieuw, robuust ras voor een fruitteeler risicovol, ook al zijn deze in principe beschikbaar. En dat weerhoudt telers ervan om de sterkere rassen te gaan telen.

In een aantal gevallen is verdere klassieke veredeling gewenst, omdat de gewenste (biologische) rassen er nog niet zijn.

Hoe kunnen weerbare, productieve planten worden ontwikkeld die minder vatbaar zijn voor ziekten en plagen?

Vanuit de systeembenadering wordt in de biologische landbouw altijd eerst gekeken of ziekten en plagen niet door middel van teeltmaatregelen voorkomen kunnen worden. Zo kan een ruime gewasrotatie bijvoorbeeld het optreden van knolvoet of aaltjes voorkomen. Ook voor het verhogen van de productie is het van belang om eerst naar teeltmaatregelen te kijken. Uit onderzoek is bijvoorbeeld gebleken dat een combinatie teelt van veldbonen en tarwe meer opbrengt dan de afzonderlijke teelten samen.

Veredeling speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van weerbare planten. Er is behoefte vanuit de biologische sector aan biologische veredeling. Er worden nog gangbare rassen gebruikt, maar de biosector heeft door haar teeltwijze in de grond, zonder kunstmest en chemisch-synthetische middelen behoefte aan een andere focus bij de veredeling. Dit geldt met bijvoorbeeld voor gewassen die in de gangbare landbouw op substraat geteeld worden en voor knelpunten waarvoor in de gangbare landbouw andere oplossingen (middelen, kunstmest) mogelijk zijn.

In de biologische veredeling worden robuuste rassen ontwikkeld die optimaal zijn aangepast aan de teeltomstandigheden op biologische bedrijven. Hierbij zijn naast duurzame resistenties tegen ziekten en plagen ook eigenschappen als een snelle bodembedekking voor onkruidonderdrukking en een goed ontwikkeld wortelstelsel voor de opname van natuurlijke meststoffen, van belang. Dit vraagt om een integrale benadering waarbij naast veredeling ook disciplines als fysiologie en plantenziektekunde een rol spelen. Overigens zijn dit soort eigenschappen ook zeer gewenst in de gangbare teelt, omdat ook daar de wens is het gebruik van middelen zoveel mogelijk te vermijden.

Bionext - Aardappelconvenant

In het convenant hebben biologische telers, aardappelkwekers en alle Nederlandse retailers afgesproken robuuste aardappelrassen (klassiek veredelde rassen die resistent zijn tegen phytophthora) voorrang te geven: bij de productie van pootgoed, bij de teelt en in het winkelschap. Zo is het mogelijk om stapsgewijs op te schalen tot 100% aan robuuste biologische aardappels in 2020 en de vicieuze cirkel te doorbreken van geen vraag vanuit de markt en dus geen toepassing in de teelt.

Binnen het onderzoeksprogramma Bioimpuls wordt intussen gewerkt aan kruisingsmateriaal voor een nieuwe generatie rassen, met gestapelde resistentiegenen, die nog robuuster zijn.

Wat is de rol van nieuwe veredelingstechnieken zoals CRISPR-Cas en wat is er nodig om deze technieken toe te staan?

De biologische sector kiest er (wereldwijd) bewust voor om geen gebruik te maken van GMO's omdat dit niet past bij de uitgangspunten van de biologische landbouw. Een verbod op het gebruik van GMO's is vastgelegd in de Europese biologische verordening en in overige internationale biologische wetgeving. Wil biologisch kunnen blijven bestaan, dan moet er ruimte zijn voor GMO-vrij onderzoek en GMO-vrije teelt. Dat betekent ook qua investeren dat er diversiteit moet zijn in het veredelingsonderzoek, zodat ook biologisch / klassieke veredeling zich verder kan ontwikkelen, in de door de biologische sector gewenste richting.

Bionext is blij met de uitspraak van het Europese Hof van Justitie dat nieuwe veredelingstechnieken (NBT'S) zoals Crisp/Cas9 onder de Europese GMO wetgeving vallen omdat hij recht doet aan het feit dat bij deze nieuwe technieken de veiligheid nog niet vaststaat. Bovendien geeft regulering van deze nieuwe veredelingstechnieken de beste garantie voor het behoud van keuzevrijheid voor veredelaars, boeren en consumenten. De biologische sector ziet voldoende mogelijkheden voor innovatie in de veredeling met klassieke veredelingsmethoden aangevuld met moderne technieken zoals moleculaire merkers. Een bijkomend nadeel van de NBT's is dat de producten van deze technieken gepatenteerd kunnen worden waarmee de toegankelijkheid van uitgangsmateriaal voor de veredeling ernstig belemmerd wordt.

Hoe kan de omgeving van gewassen weerbaarder gemaakt worden, met aandacht voor functionele biodiversiteit en de bodem?

Diversiteit is de basis van een weerbaar landbouwsysteem. Door bijvoorbeeld meerdere gewassen in stroken te telen kunnen plaaginsecten en ziektes zich minder snel verspreiden. Bloemrijke akkerranden bieden voedsel en schuilplaatsen aan natuurlijke vijanden van plaaginsecten. Kruidenrijke graslanden leiden niet alleen tot meer biodiversiteit maar dragen ook bij aan de weerbaarheid van de dieren die hiervan eten. Niet kerende grondbewerking stimuleert het bodemleven en helpt de bodemkwaliteit verbeteren. Het inzaaien van groenbemesters zorgt voor meer organische stof in de bodem en draagt tevens bij aan koolstofbinding. Dit vraagt van de agrarisch ondernemer een hele andere benadering dan hij of zij tijdens de opleiding en van zijn of haar afnemers en inputleveranciers meekrijgt. Het is een paradigmawisseling die in alle schakels van de keten post moet vatten wil het effect hebben.

Voor biologische telers is de omgeving extra van belang, omdat die een bron van besmetting kan vormen. Uit recente onderzoeken blijkt dat ook bij biologische boeren en telers allerlei resten van bestrijdingsmiddelen worden aangetroffen, afkomstig uit de gangbare landbouw. In Zwitserland¹ bleken op 93% van de biologische bedrijven zowel in de bodem als in de planten resten van neonicotinoiden te vinden te zijn. In Nederland is recent een studie gepubliceerd waarin bij biologische bedrijven in Gelderland² hetzelfde bleek: er werden allerlei residuen aangetroffen die niet in de biologische landbouw gebruikt worden en dus op een andere manier in de grond of de mest gekomen is.

Een biologische teler is dus sterk afhankelijk van wat er in het verleden op het land gedaan is én van wat er in de omgeving gebeurt. Om de kans op residuen te verminderen, leggen de meeste biologische bedrijven bufferzones aan. Dat is eigenlijk de omgekeerde wereld: die bufferzone zou op het land van de landbouwer die de middelen gebruikt moeten liggen. Deze middelen zouden helemaal niet buiten het gangbare perceel terecht moeten komen, maar helaas laten de in oppervlaktewater aanwezige bestrijdingsmiddelenresiduen zien dat dit wel gebeurt.

---

¹ https://www.swissinfo.ch/eng/banned-substances_study-finds-pesticide-residues-in-93--of-organic-swiss-farms/44878988

² <http://www.wecf.eu/nederland/publicaties/weidevogels-bestrijdingsmiddelen.php>

Hoe kan een adequaat, effectief en zo min mogelijk belastend maatregelen- en middelpakket ontwikkeld en behouden worden?

Voor een adequaat, effectief middelenpakket met een minimale milieubelasting is het van belang dat bij het toelatingsbeleid (de beoordeling van middelen) ook wordt gekeken naar de totale milieubelasting van een teelt. Het beleid zou er op gericht moeten zijn om de totale milieubelasting per teelt te verminderen. Dit vraagt zowel in de biologische als in de gangbare landbouw om een integrale aanpak waarbij middelen alleen als laatste redmiddel gebruikt worden indien teeltmaatregelen geen of onvoldoende effect hebben. Volgens die ICM (integrated crop management) aanpak is het gebruik van herbiciden overbodig omdat deze ook, zo bewijst de biologische landbouw, effectief mechanisch bestreden kunnen worden.

Ook hier zijn praktijkonderzoek en demo's door onafhankelijke instellingen belangrijk, in combinatie met onafhankelijke en deskundige voorlichting. Verkopers van middelen hebben belang bij de verkoop van hun middelen en telers hebben niet altijd de kennis voor een deskundige en afgewogen inzet van middelen. Zeker als er minder middelen beschikbaar komen, wordt de juiste inzet steeds belangrijker, in combinatie met teeltmaatregelen en robuuste rassen.

De biologische sector kijkt naar de overheid als het gaat om investeringen en in de wetgeving ruimte blijven bieden aan de inzet van natuurlijke middelen die een effect hebben op ziekten en plagen, maar waar geen glanzende business-case achter zit. Enkele stoffen op de RUB-lijst kunnen als voorbeeld dienen, zoals uienolie en magere melk. Dit soort stoffen moeten ook met behulp van een dossier goedgekeurd worden. Omdat er vervolgens geen businesscase achter zit, zijn er geen marktpartijen te vinden die de inspanning hiervoor willen leveren of betalen.

Wat is er nodig aan regelgeving en ondersteuning van de overheid?

De overheid kan een faciliterende en stimulerende rol spelen in het verder vormgeven van een goede plantgezondheid.

- Voor de veredeling is er behoefte aan een nieuw 10 jarig programma voor natuurlijke veredeling voor de biologische en gangbare landbouw. Binnen dit programma dient nadrukkelijk ook aandacht te zijn voor kleinere gewassen waar in de commerciële veredelingsprogramma's weinig aandacht voor is. Daarnaast is het voor de kleine biologische sector van belang dat de private bijdrage ook in-kind mag worden ingevuld.
- "Bio-check" voor nieuwe wetgeving en beleid voor de landbouw. Hierbij kijkt de overheid of nieuw op te stellen gangbare wetgeving (waar biologische boeren ook aan moeten voldoen) strijdig is met de productieregels voor de biologische landbouw of de ontwikkeling van biologische landbouw belemmert. Als dat het geval is, moet hiervoor een oplossing gezocht worden.
- Level playing field/gelijk speelveld voor gewasbeschermingsmiddelen die in de biologische teelt zijn toegelaten. De Europese lijst voor gewasbeschermingsmiddelen die in de biologische landbouw zijn toegestaan bestaat uit actieve stoffen. Er is groot verschil tussen de geformuleerde producten die in de lidstaten van de EU worden toegestaan door de autoriteiten die de naleving van de Europese biologische regelgeving controleren. We pleiten ervoor dat ieder land een lijst heeft gebaseerd op geformuleerd product en dat hier een Europees toezicht op is, dat onverklaarbare verschillen in toelating bij de diverse nationale instanties aankaart.
- Erken biologisch als een ecosysteem dienst in het nieuwe GLB.
- Stimuleer bedrijfsnetwerken, waarin telers met elkaar en onafhankelijke en deskundige adviseurs in gesprek gaan om innovaties in de teelt te bespreken.
- Experimenteerruimte voor verduurzaming. Een teler die met nieuwe landbouwsystemen wil experimenteren krijgt eerder straf dan beloning in het huidige systeem. Een experiment met agroforestry in plantaardige of dierlijke productie kan leiden tot herkwalificatie van landbouwgrond en verlies van mestplaatsingsruimte. Rapportage van een strokenteeltperceel in de gecombineerde opgave is administratieve rompslomp. Iedere strook is een apart perceel. Dit draagt niet bij aan het enthousiast instappen op experimenten of innovaties.